

GEODEZIK PUNKTLARINI RAQAMLASHTIRISH VA OBYEKT LARNI MAZKUR PUNKTLARGA BOG'LASH

Karimova Shaxnoza Axmed kizi

Urganch Davlat universiteti Geodeziya kartografiya va kadastr yo'nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6954419>

Annotatsiya. Yer yuzasini o'rganish, o'zlashtirish hamda yer yuzasini injenerlik inshootlarini barpo qilish bilan shug'ullanadigan barcha mutaxassislar uchun topografik karta ko'z bo'lib xizmat qilsa davlat geodezik punktlari tayanch asosi sifatida yuritiladi. Shu geodezik punktlardan to'g'ri foydalanishning ijobiy tomonlari haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: geodezik tayanch shaxobchalar, planli tayanch punkt, absolyut balandlik, navigator.

ОЦИФРОВКА ГЕОДЕЗИЧЕСКИХ ТОЧЕК И ПРИВЯЗКА ОБЪЕКТОВ К ЭТИМ ТОЧКАМ

Аннотация. Если топографическая карта служит оком для всех специалистов, занимающихся изучением, разработкой и строительством инженерных сооружений земной поверхности, то это сохранится в качестве основы государственных геодезических пунктов. Описаны положительные стороны правильного использования этих геодезических пунктов.

Ключевые слова: ответвления геодезической базы, плановая точка отсчета, абсолютная высота, навигатор.

DIGITIZATION OF GEODETIC POINTS AND BINDING OF OBJECTS TO THESE POINTS

Abstract. If the topographic map serves as an eye for all specialists involved in the study, development and construction of engineering structures on the earth's surface, then this will be preserved as the basis of state geodetic points. The positive aspects of the correct use of these geodetic points are described.

Keywords: branches of the geodetic base, planned reference point, absolute height, navigator.

KIRISH

Joyda o'rni uzoq vaqt saqlanadigan qilib maxsus qurilma yoki mustahkam qoziq bilan belgilangan va planli koordinatasi yoki absolyut balandligi aniqlangan nuqtaga geodezik tayanch punkt deyiladi.

Bunday nuqtalar yig'indisi geodezik tayanch shaxobchalarni tashkil etadi. Planli koordinatasi ma'lum bo'lgan tayanch punktga, planli tayanch punkt, absolyut balandligi ma'lum bo'lgan tayanch punktga esa balandlik tayanch punkt deyiladi. Shunga yarasha geodezik tayanch shaxobchalarga bo'linadi.

Geodezik tayanch shaxobchalari, davlat geodezik tayanch shaxobchalari, maxalliy geodezik tayanch shaxobchalari va plan olish tayanch shaxobchalariga bo'linadi. Davlat geodezik tayanch shaxobchalari maxsus programma asosida barpo qilinadi va barcha masshtabdagi planlarni olishda tayanch bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Mamlakatimiz xalq xo'jaligi va mudofasiga turli ilmiy va texnikaga doir masalalarni yechishda ham davlat geodezik tayanch shaxobchalariga asoslanadi. Bugungi kunda davlat

geodezik punktlarining aksariyat qisimlari nosoz xolga kelib qolganligiga ko'zimiz tushadi. Bu albatta, soha mutaxassislari va foydalanuvchilar uchun bir muncha qiyinchilik tug'diradi. (1-rasm).

1-rasmda keltirilgan xolatni ko'radigan bo'lsak, respublikamizning chekka joylarida davlat geodezik punktlari nosoz ta'mirtalab bo'lib qolganligi sababli injenerlik geodeziyasi masalalarini yechishda va joylarda geodezik ishlarni bog'lashda nosoz xolga kelib qolgan punktlar birqancha noqulayliklar keltirib chiqarmoqda. Shu sababli davlat geodezik punktlarini raqamlashtirish va yaratilayotgan ob'yektlarni raqamli punktlarga bog'lash masalalarini ko'rib chiqamiz.

2-rasm

TADQIQOT NATIJALARI

Ish boshida nosoz holga kelib qolgan davlat geodezik punktlarining koordinatalarini zamonaviy asboblar yordamida aniqlab olish kerak bo'ladi. Buning uchun 2-rasmda keltirilgan xolatdagi nosoz punkt ustiga 2 chastotali, yuqoriligi aniq bulgan navigator o'ta yuqori aniqlik bilan o'rnatiladi. O'rnatilgan navigator sun'iy yo'ldoshlar bilan bog'lanish imkoniyati ko'rib chiqiladi va tegishli bo'lgan joyning koordinatalarini aniqlash jarayoni boshlanadi. Navigator mazkur o'rnatilgan punktda joyga qarab 3 soatdan 8 soat oralig'ida davom etadi (3-rasm). S'yomka ishlari tugagach, kameral sharoitda olingan qiymatlar bo'yicha xisob-kitob ishlari olib boriladi. Xisob-kitob natijalarigi ko'ra maxsus dasturiy ta'minot yordamida davlat geodezik punktini raqamlashtirish jarayoni olib boriladi. Puktning koordinatalariga ko'ra dasruriy ta'minotda tegishli qatlamlar yaratilib olinadi va dasurning ishchi oynasi orqali natijadagi koordinatalar dobavit qilinadi. Koordinatalar dobavit qilingach punktning raqamli xolati avtomatik tarzda koordinataga asoslangan xolda barpo qilinadi. Barpo qilingan davlat geodezik punkti maxsus raqamlar bilan shtixlanadi va ishchi xolatga keltiriladi.

3-rasm

MUHOKAMA

Yaratilgan raqamli davlat geodezik punktiga yaratilayotgan ob'kentlarni geo bog'lash jarayonini ko'rib chiqamiz. Dala sharoitida yaratilayotgan ob'yektning maydoniga qarab o'tacha obektdan 45-50 metr atrofida navigator o'rnatilib vaqtinchalik baza yaratiladi va ob'yektning vaqtinchalik punktga bog'lash ishlari olib boriladi. Ish yakunlangach s'yomka qiymatlariga tuzatmalar kiritiladi va vaqtinchalik olingan punkt dasturiy ta'minotda barpo qilingin davlat geodezik punktiga bog'lanadi va shu tariqa ob'yektlarni raqamli punktlarga bog'lash ishlari olib boriladi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlab o'tish joizki, xozirda respublikamiz xududidagi davlat geodezik punktlarining nosoz xoldaligi sababli ish jarayoni xamda sifatiga bir qancha salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bundan tashqari ta'mir talab bo'lib qolgan davlat geodezik punktlarini ta'mirlash uchun mablag' talab qilinadi, agarda barcha davlat geodezik punktlari raqamlashtirilsa yukoridagi keltirib utilgan salbiy oqibatlar noqulayligiga barxam bergan bo'lar edik.

REFERENCES

1. Praktikum po geodezii. (V.V.Bakanova, Ya.Ya.Karklin, G.K.Pavlova, M.S.Cheremisin: Uchebnoye posobiye dlya vuzov) M., Nedra, 1983, 456 s.
2. Geografik axborot tizimlari fanidan darslik.
3. Internet ma'lumotlari
4. Islambayevna M. M. et al. XORAZM VILOYATI TABIIY GEOGRAFIK O'RNINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (GEOGRAFIK O'RNINING QULAY VA NOQULAY TOMONLARI) HAQIDA //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – T. 2. – №. 2. – C. 50-53.
5. Sobirov J. X. O., Komiljanova E. U. Q., Sharifboyeva H. I. Q. XORAZM VILOYATIDA AGRAR SOHANING EKSPORT SALOHIYATINI KENGAYTIRISHDA AYRIM NOAN'ANAVIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI VA RIVOJI //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – T. 2. – №. 1. – C. 38-42.
6. Kuzibayevna K. D. et al. Drying of the Aral Sea and changes in the landscape of the Aral Sea region //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 4. – C. 108-110.
7. Islambayevna M. M. et al. PROSPECTS FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF KOSHKOPIR DISTRICT //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2021. – T. 9. – №. 12. – C. 1375-1378.
8. Amanov A. K. et al. ECONOMIC AND GEOGRAPHICAL FEATURES OF THE FORMATION OF NAVOI FREE ECONOMIC ZONE //Thematics Journal of Geography. – 2021. – T. 6. – №. 1.
9. Egamberdievich, O. K., Abrorovich, Y. S., Abdvositovich, Y. A., & Qizi, Y. S. A. (2022). Determination of Microparameters of Halcogenide Thin Movies. Journal of Optoelectronics Laser, 41(5), 523-530.
10. Egamberdievich, O. K., Abrovich, Y. S., & Abdvositovich, Y. A. (2022). PHOTOMAGNETIC CONVERTER. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(4), 434-438.
11. Onarkulov, M., Nasriddinov, S., Yuldashev, S., & Yunusaliev, L. (2020). TECHNOLOGICAL FEATURES OF OBTAINING STRENGTH SENSITIVE

POLYCRYSTALLINE FILMS Bi₂-XSbXTe₃. Euroasian Journal of Semiconductors Science and Engineering, 2(3), 27.

12. Кадыров, К. С., Онаркулов, К. Э., Онаркулов, М. К., & Юлдашев, Ш. А. (2020). ЭЛЕКТРОННО-МИКРОСКОПИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПЛЕНОК НА ОСНОВЕ BI-SB-TE. In Экономическое развитие России: тенденции, перспективы (pp. 72-76).
13. Шамирзаев, С. Х., Онаркулов, К. Э., Юсупова, Д. А., & Мухамедиев, Э. Д. (2006). Простые модели усталостной повреждаемости гетерогенных материалов с очень сложной динамикой. Фізична інженерія поверхні, (4,№ 1-2), 91-96.
14. Онаркулов, К. Э. (1998). Исследование влияния внешних воздействий на кинетические процессы в активных элементах пленочных ИК-детекторов на основе солей свинца.
15. Игамбердиев, Х. Т., Онаркулов, К. Э., Расулов, Р. Т., & Юсупова, Д. А. Предлагается новая конструкция полупроводникового датчика давления на основе тензочувствительных пленок теллурида висмута-сурьмы, позволяющая обеспечить термокомпенсацию всей приборной структуры. Приводятся технические характеристики предлагаемого тензометрического датчика для измерения давлений жидкостей и газов.